

Abonamentul:

Pe un an C 1'50.
Un număr 16 fl.Inserțiunile se
primesc pe lângă
un preț modest.

Telefon: Nr. 35.

Administrația și
Redacția:Strada
Elizabeta Nr. 30,
unde sunt a se
adresă toate
scrisorile.Manuscrisele nu
se înapoiază.

Românul Târnăvean

== Apare lunar, afară de lunile de vară. ==

Reforma electorală plănuită de guvern.

Dispozițiuni speciale. — Despre dreptul de vot.
— Condițiunile generale ale dreptului de vot.

În numărul nostru trecut am făcut cunoscută cetitorilor noștri motivarea generală a proiectului de lege referitor la alegerea deputaților dietali. Am spus și aceea, că proiectul acesta s'a depus pe masa camerei ungare în 31 Decembrie 1912 și că tot atunci s'a exmis o comisiune de 40 din membrii aparținători partidului național al muncii, care a debătut proiectul în decursul unei Faur făcând în dispozițiunile speciale ale proiectului modificări neînsemnate. De-atunci încoace, în luna Martie, proiectul a fost votat de parlament și de casa magnaților cu modificările comisiunii de 40 și acum să așteaptă sancționarea din partea Maiestății Sale.

Cu numărul nostru de față începând ne ocupăm cu dispozițiunile speciale ale proiectului de lege așa cum acele au fost plănuite de guvern și modificate prin comisiunea de 40.

Partea de căpetenie a unui proiect de lege despre alegerea deputaților dietali o formează totdeauna dispozițiunile, cari să referesc la dreptul de vot. La facerea unui astfel de proiect prima întrebare care să pune este, că cine să aibă drept de vot, cu alte cuvinte, pe lângă ce condițiuni să aibă cineva dreptul de vot?

Prin dreptul de vot alegem pe deputați. Cu cât au mai mulți drept de vot, cu atât mai mare va fi influința cetățenilor la alegerea de deputați, și prin deputați la aducerea legilor. Iată din ce motiv să pune întrebarea »cine să aibă drept de vot?«

Proiectul guvernului stă departe de a da o icoană curată în privința condițiunilor pe lângă cari poate avea cineva dreptul de vot. El conține fel și fel de dispozițiuni mesteguite, cari stau în serviciul scopului ascuns de care au fost conduși cei dela putere la alcătuirea proiectului lor de lege. Nu sunt dispozițiuni limpezi, la cetirea cărora să inseninează mintea și inima cetățenilor dornici de libertate și de dreptate! Nu sunt dispozițiuni, cari asigură masei mari de cetățeni cuvânt la aducerea legilor!

Drept de vot au conform §-lui 1 a proiectului toți cetățenii ungari de sex bărbătesc, cari de cel puțin 5 ani sunt în legătura statului ungar, dacă au ajuns etatea de alegere prescrisă în §. 2 a proiectului, au locuință stabilă conform §. 3 a proiectului și sunt în posesiunea celorlalte condițiuni speciale, despre cari dispune proiectul în §§ 4—7.

Din dispozițiunile §-lui prim putem face judecata proiectului întreg. Iși aruncă înainte umbra cautelele cele multe, prin cari vrea să servească proiectul scopul său ascuns.

Și până când am cunoaște dispozițiunile §§-lor 2—7 putem constata, că proiectul, ca și legea din vigoare, stărește

condițiuni generale și apoi condițiuni speciale pentru a avea dreptul de vot.

Condițiuni generale sunt așa dară conform §. 1. cetățenia ungară de cel puțin 5 ani, 2. aparținerea la sex bărbătesc, 3. o etate anumită, 4. locuință stabilă.

Astfel proiectul!

Comisiunea de 40 a modificat punctul a) întru atâta, încât a omis condițiunea cetățenici de 5 ani, primind numai cetățenia ungară încolo susținând dispozițiunile §-lui 1. neschimbate.

Motivarea dispozițiunii referitoare la etatea și sexul celui îndreptățit o da guvernul în motivarea generală a proiectului cunoscută deja noaună.

Cetățenia ca condițiune să înțelege de sine în viața de stat.

Etatea de alegere să fixază în §. 2. a proiectului. Dela cei cu carte mai multă pretinde o etate de 24 ani (§. 4.) dela ceilalți o etate de 30 ani. Dispozițiunile aceste își află »ndreptățirea« lor tot în motivele generale cunoscute deja.

Locuința stabilă ca condițiune o au conform §. 3 a proiectului aceia, cari locuiesc cel puțin de un an în aceeaș comună.

Egalitatea și dreptatea așa ar fi adus cu sine, ca atât etatea cât și locuința stabilă, ca condițiune, să fie egale pentru toți cetățenii. Însă ce să vezi: etatea e de două soiuri. Tot astfel e și locuința stabilă. Nu dela toți să pretinde locuința stabilă ca condițiune. Să face excepțiune, și anume: oficianți de stat, comitatenzi și comunali, a instituțiunilor și fundațiunilor

FOIȚĂ.

Alcoolismul

sau

Beția

Este una din patimiile cele mai urite, nenorocitoare și atât de lăzite în poporul nostru; încât poate fi considerată ca una din boale cele mai primejdioase care te omoară fără se bagi de samă, prin viclene și pasionate ademeriri. În general beția este o stare bolnăvicioasă a individului provenită din beuturi spirituoase beute în măsură prea mare, și cari nu sunt altceva decât o adevărată otravă pentru corpul omului. Aceste beuturi pot fi: *spirtul*, (vinarsul) *vinul*, *romul*, *cognacul* etc. Otrăvirea organismului prin beuturi spirituoase poate fi de două feluri: *acută* și *cronică*. Prima este beția adevărată cu toate gradele ei pe când cea din urmă constă în îmbolnăvirea unui sau a mai multor organe din corpul bețivului ca d. e. stomacul (rânza), ficatul, creierul rinichiul etc. cari stricându-se dau omului bețiv un chip deosebit animalic ducându-l încetul cu încetul la o adevărată ruină trupească și sufletească. Unii oameni să îmbată cu greu pe când alții foarte

ușor. Beția încă poate avea două grade, la început orice beură te înveselește, făcându-te se uiți adesea sărăcia și năcazul, te face vorbăreț, îți însufletește privirea, mintea și-o agerește gândirea și-o face repede — și pecăt ai fost de bun, blând și cuminte la început pe atât la cea mai mică neplăcere te face rău, furios, necuviincios și în asemenea momente fără să-ți mai dai samă poți comite crimele cele mai mari posibile.

Ca consecință pe lângă toate aceste vei avea mai mult ca sigur strașnice dureri de cap — mintea îndobitocită și tâmpită — te ciătini pe picioare și cu tine toate ce te încunjură, un rău te cuprinde — simți că te sufoci și nime nu-ți poate da ajutor — toți stau și te privesc ca pe un animal sălbatic — și nime nu cutează a se apropia de tine — răzi sau plângi, ca nebunii, vorbești singur fără să-ți dai samă sau injuri ca cea mai proastă slugă de ungar, umblând din gard în gard — *iată omul dobitoc!* Vei fi fericit dacă în aceasta stare de animal unde pe lângă că și-ai cheltuit și *timp* și *bani* și *sănătate* dar te-ai mai făcut și de răsul lumii — zic, vei fi fericit dacă vei putea vărsa, ca aceea beură adevărată otravă care și-a otrăvit și *trupul* și *sufletul* să o poți da afară din tine să te poți ușura. Tot o ușurare e și somnul sau apa rece vărsată pe cap.

Beția gradului al doilea e și mai strașnică — aci omul cade într'o adevărată nesimțire — de aceea i-se zice *beat mort*, căci poți să-l tai, înțepi sau arzi, că el nu simte nimic — aci răsuflarea e sforăitoare — picioarele și mâinile sunt reci — fața vânăță și deșteptarea în cazul acesta se face mai cu greu.

După deșteptare își simte capul foarte greu și de multeori are dureri mari par'că ar fi strâns în cercuri, vocea-i e răgușită — fața palidă și obosită — arsuri groasnice în stomac — lipsă de poftă de mâncare — lipsă de voință la lucru — o oboseală în tot trupul — și un fel de indispoziție generală — cu otrăvirea încetă și pe nesimțite a întregului organism numită beție.

II.

Orice beură introdusă în organism și cu ea și spirituoasele sunt date afară prin rărunchi — sudoare și plămâni, iar altă parte să arde în organismul nostru — producând simtoame de otrăvire — mai ales că înainte de ardere ca și în timpul arderei el (sputul) intră în sânge — și cu acesta circulă în tot organismul atacându-ne organele.

Alcoolul are o înriurire mare, mai ales asupra oamenilor slăbiți, prăpădiți, rău hrăniți, sau nemâncați, cum foarte adesea să întâmplă cu țărani noștri — cari pe lângă că întrebunțează.

publice precum și a întreprinderilor statului, preoții confesiunilor recepte și recunoscute, profesorii și învățătorii dela institutele de învățământ public, cei absoluți de universitate sau de alte școli superioare pot fi alegători și dacă nu au locuință stabilă de un an.

Acestea sunt condițiile generale pentru a avea drept de vot.

În numărul nostru viitor ne vom ocupa cu condițiile speciale ale dreptului de vot, precum și cu unele dispozițiuni, cari servesc ca explicări și înviațiuni la cele două feluri de condițiuni.

Deputații cercurilor noastre electorale în comisiunea electorală de 40.

În comisiunea de 40 exmisă pentru desbaterea proiectului de lege despre alegerea deputaților dietali, au fost aleși toți trei deputați, pe cari îi are trimiși comitatul Târnavei mici în parlament. Acești trei domni sunt, precum bine știm, Dl. Sándor János deputatul Diciosân-mărtinului, care a fost ales chiar de viceprezidentul comisiunii, iară ceilalți doi Dl. Kabos Ferencz deputatul Bălăușerului, fost viceprezident al camerei și Dl. Dr. Issekutz Gyözö deputatul Ibașfalăului, asemenea un fruntaș în partidul național al muncii.

Comisiunea de 40 a ținut în decursul lunii Februarie mai multe ședințe, la care au luat parte și cei trei deputați luând chiar și cuvântul în mai multe rânduri. Durere, gândirea și sufletul acestor domni stă de parte de gândirea și sufletul poporului român. Cu toate acestea nu poate fi fără de interes ca să cunoaștem părerea deputaților cercurilor noastre electorale în chestia reformei electorale.

Să nu vă lăsați amăgiți însă nici un moment, că acești deputați au cerut doară drept de vot pentru românii din comitatul Târnavei mici așa după cum s'ar conveni după dreptate și frățietate. Nu, din contră, l-ar fi luat și l-ar lua și dreptul de alegător pe care-l avem, dacă li-ar sta în putință.

Ce a spus Dl. Sándor János?

Dupăce vrând nevrând trebuie să recunoască, că legea electorală de până acuma este a se reforma, face atentă comisiunea, ca reforma aceasta să se facă cu mare precauțiune.

Sunt două elemente periculoase: muncitorimea și naționalitățile, cari prin preponderanța lor numerică ușor pot „delătura pe luptătorii vechi probați, cari și până acuma au apărât și susținut cu succes redutele“ naționale maghiare.

După Dl. Sándor János elementele acelea două sunt oamenii înapoiți în cultură și fără școală politică, la cari nu poți da diepturi politice. Atunci însă când cer dare și când ne duc feciorii la cătane nu zice nime, că românii sunt proști și fără școală politică și să nu plătească dare și să nu cătănească. Din potrivă cine e mai punctuos plătitor de dare ca românul și cinei cătănă mai bună ca românul! E adevărat că românul nu-i luminat întru toate cum trebuie, dară la asta și guvernele și politica ungurească e de vină, care nu ajutat nici când cu nici un filer instituțiunile noastre culturale, prin care și românul s'ar fi putut deștepta mai binișor. Așa am făcut numai atâta cât ni-a stat în putință. Pentru aceia suntem oameni de ordine, recunoscuți de toată lumea. Undei trebuie Dlui Sándor János oameni mai cu bună școală politică ca românii, cari să supun în urma calităților lor extraordinare sufletești și legilor celor mai neomenești?

Dl. Sándor János să ocupă apoi cu cențul intelectual adoptat de guvern și îl preamărește, trece apoi la dreptul de vot a muncitorilor față de cari să arată marimimos zicând, că dreptul de vot a muncitorilor să nu fie legat de serviciu de 2—3 ani petrecuți la același stăpân, ci la 2—3 ani serviciu petrecut în aceiași branșă. Iși desvoaltă apoi părerea asupra situației deosebite a Ardealului și constată, că pentru maghiarimea din Ardeal ori ce reformă înseamnă a ducerea de jertfe noaună. Cu toatecă nu-i permis să scape nici unui maghiar din vedere susținerea hegemoniei maghiare și rolul conducător al inteligenței.

Admite, ca în privința cențului intelectual naționalitățile să fie egal îndreptățite cu maghiarii. (E foarte afabil, dacă ne gândim că tot guvernele și sprijinitorii lor sau îngrijit ca să nu fie românii prea inteligenți.)

Sunt mulți, cari în sașii din Ardeal nu văd o naționalitate, fiindcă ei abia își mai manifestă deosebirea lor de rassă. El, Dl. Sándor János e de altă părere. El poate „face mărturisire, că sașii să leagă cu tencitate la rassă, limba și obiceiurile lor și întru atâta de naționalitatea lor, dară chiar în acea iasă la iveală meritul lor deosebit, că naționalismul lor îl pot potrivi cu o purtare patriotică moderată politică.“ (Felici-

tările noastre sașilor.) Fiind sașii mai culti și mai avuți ca românii vor avea mai multe voturi, dar devenind românii cu timpul mai culti și mai avuți asemenea pot ajunge proporția voturilor săsești de astăzi.

Să ocupă mai departe Dl. Sándor János cu dispozițiunile speciale ale legii și constată, că acele începând cu ctatea de alegere de 30 ani, cu cențul intelectual și de avere sunt mijloace destul de potrivite de apărare.

Polemizează cu apelul contelui Bethlen István, care a pornit o acțiune de salvare referitoare la maghiarii din Ardeal și încheie, că deși are unele temeri sperează, că proiectul guvernului va împăca toate interesele.

Fără de alt comentari!

Dl. Issekutz Gyözö deputatul Ibașfalăului vede numai stat național maghiar unitar, nu cunoaște naționalități, ci numai una și indivizibilă națiune maghiară, a cărui membri sunt toți cetățenii fără deosebire de naționalitate. După părerea dânsului nu-i permis a vorbi la o reformă electorală de interese naționaliste ci numai și numai de interesele națiunii maghiare unitare. Și care este interesul națiunii maghiare unitare și indivizibile? Ca numai inteligența să aibă cuvânt la aducerea legilor. El ar fi de părerea, ca să se amâne reforma electorală și se facă numai o modificare în legea veche, care să întărească rolul inteligenței. El nu teme statul național maghiar de atacul naționalităților întru atâta, încât mai mult de decadenta inteligenței. Doară și în trecut inteligența naționalităților a fost, care a părăsit individualitatea sa de rassă și a trecut în tabera maghiară, devenind creatoarea familiilor nemeșesti, cari astăzi sunt cei mai buni apărători ai hegemoniei maghiare în părțile locuite de naționalități. Să întărim deci inteligența! După părerea Dlui Issekutz ușor să poate întâmpla, ca în viitorul parlament 1/4 a deputaților să o facă muncitorii și naționalitățile, cari vor forma un bloc foarte puternic și dușmănos unității naționale.

Fără comentari!

Mai radical în alegerea mijloacelor împotriva naționalităților este Kabos Ferencz, pe care românii din cercul Bălăușerului l-au lăsat să aleasă cu unanimitate. Acuma să pot bucura de el. El cere pentru Ardeal cențul intelectual și de avere deosebit, care să facă imposibil naționalităților și mai ales românilor, cari în Ardeal sunt bine organizați, ca să se valideze în politică. În alt loc iară zice, că el este străin de ideea, de a aduce în legătură politica de rassă

vinars de calitate proastă — care nefind bine destilat și conține foarte multe otrăviri în el dar îl mai întrebuițează și pe stomacul gol.

Ori mai ales în asemenea caz nu e decât o adevărată otrăvă pentru consumator; pentrucă îngrabă începe a simți durere de cap, cu amețală mintea i-se tâmpește — devine arțegos — și chiar furios câte odată — somnul i-se turbură — și adesa e însoțit de vise urite — adese bețivul vede în somn tot felu de animale: bivoli — șoareci, câini, boi — hoți, că vin să-l sugrume să-l omoare — adesa are halucinațiuni — vedenii analoage cu nebunia — simțurile i-se tocesc — puterile i-se slăbesc — și este apucat de un fel de tremurătură, mai ales la degetele mâinilor — mai târziu mintea i-se slăbește din ce în ce mai mult — până ce ajunge la nebunie. Bețivul n'are poftă de mâncare — are însă dureri de inimă, strânsuri în stomac și arsură pe piept. Voacea-i e răgușită mai ales dimineața. Tușește și răsufarea-i foarte greă — și e foarte ușor supus la aprinderi de plămâni. Fața-i este roșie — cu nasul vânăt — câte odată fața-i palidă pământie. — Unii sunt slabi, iar alții sunt grași și pântecoși — la toți însă ficatul le este atacat (ars) și mai curând sau mai târziu vor căpăta boală de apă — sau dropică din care nu mai scapă. Vieța bețivului se scurtează — din cauză că organele lor fiind toate arse nu mai funcționează regulat. *Unii se omoară singuri ca se scape de suferințe.*

Din aceste câteva rânduri se poate vedea foarte bine cât rău și nenorocire aduce beția — căci pe lângă degradarea sa socială și morală — ea i scurtează vieța și-l omoară cu zile. Iar

din punct de vedere social e și mai periculoasă beția — căci ia înmulțește fărădelegile, sinuciderile și crimele. Copiii bețivilor ispășesc păcatele părinților devenind nește inbecili, idioți epileptici ori nebuni — iar în asemenea condițiuni un popor în loc de a-se înmulți se stânge încetul cu încetul dispare sub nemernicia păcatelor lui în cea mai mare mizerie în care sărăcia a dat mâna cu beția. *Temperanța, abținerea, o române!*

Dr. V. Hâncu,
med. arhidiecezan.

Din trecutul comitatului Cetatea de Baltă.

Primii oficiali români administrativi. — „Credeul politic“ al comitatului Cetatea de Baltă.

de Dr. Romul Boila.

Pășirea bărbătească a românilor prezenți la adunarea comitatenză ținută în 22 Aprilie 1861 și următoarele zile, despre care s'a scris în nrii 1 și 2 a „Românului Târnavean“ sub titlul »Prima luptă comitatenză a românilor din comitatul Târnavei mici«, a avut oarecare rezultat.

La ședința de după prânz ținută în 23 Aprilie 1861 au luat din nou parte românii, cu care ocaziune s'a făcut restaurația generală și definitivă.

S'a făcut înainte de toate împărțirea administrativă a comitatului și s'au ales apoi oficialii.

Afară de comunele aparținătoare Diciosân-mărtinului, care a fost sediul comitatului, celelalte comune s'au împărțit în următoarele opt pretoriate: a Nadășului, a Zagărului, a Kundului,

a Gamfalăului, a Biei, a Tătârlăuei, a Tirimiei și a Ernutului.

Afară de aceasta împărțire, comitatul avea încă două împărțiri principale, și anume: cercul de sus și cercul de jos, cum să numesc și astăzi cercurile electorale dietali din comitat.

Ca officianți centrali s'au ales următorii români: de vicișpanul cercului de sus Iosif Sterca Șuluțiu, de vicienotar comitatenz Vasile Moldovan, de vicefiscal David Almășan.

S'au ales pentru administrația din afară pretor al Tătârlăuei Vasile Bianu și de pretor al Ernutului Ioan Oros, iară de ajutor pretorial în cercul pretorial al Biei Teodor Ladai și în cel al Tirimiei Nicolae Pop.

S'au mai ales de jude la prima instanță Nicolae Moldovan și de subnotar comitatenz onorar Macaveiu Pop.

După alegerea oficialilor s'a ridicat ședința din 23 Aprilie.

Următoarea ședință s'a ținut în 24 Aprilie, care în urma hotărârilor principiare aduse merită atențiunea noastră deosebită.

A cerut cuvânt Boer Antal un membru conducător al maghiarilor de atuncia și a provocat adunarea, ca să-și fixeză comitetul »credeul politic« (politikai hitvallás), precum spunea el »să-și exprime prin protocol principiile, conform cărora să va purcede în afaceri civile și de lege«.

Acest credeu s'a fixat în 9 puncte, dintre cari al 5-lea ne interesează mai mult, din care motiv îl redăm mai la vale în întregime. Celelalte puncte au avut pe scurt următorul conținut:

1. Comitatul să va administra conform legilor și să privește de comitatul Ungariei unite cu Ardeal.

maghiară cu sistemul electoral, cece ar potența numai rezistența naționalităților. Zice apoi iară, că ungurii au mulți pretini între naționalități, sunt însă și minorități naționaliste, cari sau opus totdeauna politice de a întări caracterul național maghiar al acestui stat. Cere garanții prin crearea de instituțiuni, cari să facă imposibilă lucrarea minorității naționaliste bine organizate. În fine își exprimă nădejdea, că aceea ce să omite prin crearea reformei electorale să va direge cu împărțirea cercurilor electorale.

Deși sunt unele contraziceri în cuvintele D-lui Kabos, putem cunoaște bine firul roș a gândirii D-sale care este identic și cu a colegilor. D-sale: nu dreptate și egalitate, nu „libertatea pentru toți”, ci bine pentru câți-va din poporul maghiar, pentru feudații de astăzi, dar pentru masa poporului nici o influință sau foarte disparentă în puterea politică și publică a statului.

Să-și deschidă bine ochii românii cei slabi, cari și la alegerile din urmă s'au dus să voteze cu acești trei dușmani ai poporului rumân, și să vadă că pentru cine s'au lăpădat de neamul lor!!!

Rectificarea listelor de alegători dietali.

Cum rectifică comisiunea listele?

Rectificarea listelor de alegători să face, precum s'a amintit și în numărul nostru trecut, în lunile Martie și Aprilie a fiecărui an.

Ne-am ocupat deja cu organizația comisiunii de conscriere, cu procedura comisiunii de conscriere, cu procedura comisiunii la prezentarea sa în comune, precum și cu drepturile cetățenilor în fața acestei comisiuni. Urmează ca să vedem cum rectifică comisiunea lista alegătorilor.

Luând de bază lista alegătorilor valabilă pentru anul în care să face rectificarea, precum și datele câștigate cu ocazia prezentării sale în comune, comi-

siunea de conscriere compune un fel de listă, care să poate privi ca rezultatul lucrărilor sale. Lista aceasta nu e lista interimală, pe care o compune comitetul central. Ea servește numai de bază listei interimale.

Trebue să observăm în acest loc, că compunerea listelor de alegători nu-i identică cu rectificarea lor. Compunerea s'a făcut numai odată și să face numai prima oară, când intră în vigoare o lege de alegere. Astfel s'a făcut o compunere pe baza legii de alegere din 1874 (art. de lege XXXIII) și alta pe baza legii din 1899 art. de lege XV. Despre modificarea unor dispozițiuni a legii din 1874). Rectificarea listelor de alegători compuse să face apoi an de an. Regulele rectificării sunt tot acelea, ca și a compunerii.

Rectificarea listelor se întâmplă astfel: toți aceia, cari au murit sau și-au pierdut dreptul de alegător dela ultima conscriere încoace din vre-un motiv legal se șterg din lista veche, respective nu se induc în lista nouă. Iară cei, cari au câștigat dreptul și încă n'au fost trecuți, trebue luați în listă, sau dacă sunt de aceia, cari voesc să treacă dintr'o listă în alta, trebue să fie trecuți.

Pe baza acestora comisiunea de conscriere compune pentru fiecare comună două liste separate, subscrise de fiecare membru a comisiunii, dintre cari într'una să iau toți, cari au figurat în lista anului premergător, iară în cealaltă acei, cari să iau din nou, sau cari devin șterși (scoși afară).

Cel șters din listă este a să aviză totdeauna personal pe lângă arătarea motivelor prin antistia comunală competentă.

Sfârșindu-și activitatea comisiunea, listele tuturor comunelor le transpune comitetului central.

Comisiunea trebue să fie gata cu lucrările sale astfel, încât cel mult până la 15 Aprilie actele să se trimită comitetului central, ca acesta pe baza lucrărilor înaintate în 15 Aprilie a fiecărui an să-și poată începe funcțiunea.

Lucrările, ce cad în competența comisiunii, ea singură e îndreptățită ale săvârși. Comitetul central nu poate înlocui comisiunea în funcțiunea sa în nici un chip.

Rolul comitetului central la rectificarea listelor de alegători.

Funcțiunea și în genere ingerința comitetului central să începe prin supracenzurarea lucrărilor comisiunii de conscriere.

Comitetul central este dator precum am mai amintit a-și începe funcțiunea în 15 Aprilie. Este dator a ține zilnic ședințe. Cercetează toate listele din oficiu și urmează o procedură inquisitoare. Lucrează pe baza datelor, cari au stat la dispoziția comisiunii. Intregește listele înaintate de comisiune, sau le redă comisiunii spre întregire. În privința întregirii și rectificării are comitetul tocmai acele drepturi, ca și comisiunea. Poate șterge din listă, sau poate lua pe ori și cine, despre care să convinge, că este îndreptățit.

Dupăce s'au făcut și întregirile necesare comitetul compune lista de alegători interimală, care stă din lista cercului întreg și din lista celor șterși (lăsați afară), respective din listele comunelor singurate și a celor lăsați afară din comunele singurate.

Listele acestea interimale să aduc la cunoștința celor interesați, despre care procedură, precum și despre dreptul cetățenilor în fața acestor liste interimal compuse să va tractă în numărul viitor.

Administrația în serviciul maghiarizării.

Denegarea ajutorului administrativ.

Senatul școlastic a școlii confesionale gr.-or. din Boiu a înaintat o rugare la protopretorele din Ibașfalău, ca se incasseze pe cale administrativă repartitia școlastică dela restanțieri. Protopretorele a denegat încuviințarea cererii sub pretextul, că administrația nu are mijloace legale pentru a putea constrânge la plată pe datorații școlii confesionale.

Legea statorește apriat dreptul și datorița administrației pentru incassarea astorfel de pretenziuni, dar în comuna Boiu este o școală de stat înființată chiar de administrație pentru strivirea școlii românești și de aici provine respingerea rugării juste a senatului școlii românești.

Rugarea senatului școlastic a fost înaintată din nou oficiului pretorial, unde s'a pus ad acta. Precum suntem informați în proxima adunare congregațională se va lua cuvântul pentru procedura aceasta nemai pomenită.

Correspondentul.

Starea feudală a românilor din Ormenișul săsesc față de populația săsească de acolo.

Învingerea moralității și a credinței românești față de barbarie.

Sunt vre-o câteva comune săsești în comitatul Târnavei mici în cari populația română e ținută în o adevărată stare de sclăvie. Intre acestea escelează Ormenișul-săsesc. Aici nici un român nu are nici baremi atâta pământ, cât și-ai pune piciorul și nici nu-și aduce aminte nimenea să fi avut vre-odată, cu toate că populația românească e destul de număroasă și există de secol în aceea comună. Aici se respectează de secol strict principiul săsesc, că la români să nu se vândă pământ. Românii în asta comună locuiesc pe pământ săsesc, dar în case de ei făcute. Pe un român de acolo s'au mâniașii pentru că nu le-a făcut hatârul lor și au decis în comitetul comunal să-l scoată pe român din sat. Dar românul nu s'a supus ordinului atotputernicilor. Dacă au văzut, că nu au ce-i face s'au socotit să-i facă casa înlocuibilă. S'au dus și iau luat dela casă ușile și ferestrele, dar românul nostru a locuit mai departe și fără de uși și ferestri. Văzând comitetul comunal îndărădnicia românului s'au decis să-i dărîme casa întreagă. S'a dus comitetul în frunte cu judele ca să execute și sentința asta. Au început dela coperiș și unul care eră mai aprig între ei s'a suit pe scară și a voit să înceapă; la descoperit, dar atunci nevasta românului a început a blăstămă atât de cumplit și a amenință cu posturi încât i-a fost frică să execute fapta, sa scoborit de pe scară în fața celorlalți membrii ai comitetului zicând că el nu cutează. S'au îndemnat membrii comitetului unul pe altul la faptă, dar blăstămul româncei i-a înfricat și împrăștiat acasă. Așa a scăpat românul de intoleranța săsească.

Correspondentul.

Date statistice referitoare la comitatul Târnavei mici.

Mărimea teritorului și numărul locuitorilor.

Nu de mult s'a publicat anuarul oficiului de statistică. Deși să lucră cu multă

2. Oficialii să supun numai comitetului suprem și congregației comitateneze.

3. Oficialii au să purceadă conform legilor, dela care procedură nici prin jertfirea vieții nu să abat.

4. Să se pună în vigoare dispozițiunile legilor §. 3. art. de lege I. a Ardealului 1848. (Despre uniunea administrației și a justiției din Ardeal cu cea din Ungaria), art. de lege VII. a Ungariei 1848. (Despre uniunea Ungariei cu Ardealul), art. de lege I. al Ardealului 1848. (Despre uniunea Ardealului cu Ungaria) și art. de lege II. al Ardealului 1848. (Despre deputații cari să se trimită din Ardeal în dieta din Budapesta). Mai departe să se enunțe, că comitatul nu stă de vorbă cu cancelariile aulice, ci pretinde instituire ministerului responsabil unguresc conform dispozițiunilor art. de lege III. a Ungariei 1848.

6. Să șterge guvernarea absolutistică în comitat și să începe funcționarea oficialilor aleși.

7. Să se provoace dieta din Budapesta, ca să urgiteze executarea legilor din 1848 și să exoperează invitarea Ardealului la dieta din Budapesta.

8. Pentru cazul, dacă s'ar mai continua guvernarea absolutistică, comitatul cu întreg organismul său recurge la armele pasivității.

9. Acest credeu să se comunice cu celelalte comitate.

Punctul 5. a fost de următorul cuprins: Să se aducă hotărâre, că noi dorim frățește și fidel spiritului legilor din 1848, împlinirea tuturor pretenziunilor juste ale naționalităților nemaghiare, cari nu vatămă constituția și teritorul unguresc.

Românii prezenți să vede, că au acceptat hotărârea cu care s'a primit acest credeu politic, și puțin procesul verbal al ședinței nu dovedește contrarul.

tendință la câștigarea datelor cuprinse în acel anuar, precum să poate trage la în doială de multeori și exactitatea datelor câștigate, totuși datele adunate primindu-le cu rezerva cuvenită, pot fi folositoare pentru orientarea noastră.

Astfel putem constata, că teritoriul comitatului nostru este 1724 km². Dintre comitatele Ardealului numai comitatul Brașovului e mai mic având 1492 km².

Numărul locuitorilor comitatului Târnavei mici a fost cu finea anului 1890, 101333, cu finea anului 1900, 109197 și cu finea anului 1910, 116091, precum să vede deci sporul între anii 1890—1900 a fost de 7864, iară între anii 1900—1910 de 6894, ceea ce înseamnă o creștere de aproape 1000 locuitori, care creștere stă în legătură cu emigrările precum să va vedea cu altă ocaziune.

Numărul locuitorilor adus în raport cu teritoriul comitatului aflăm, că în anul 1890 au căzut pe 1 km² 58'8, în 1900 au căzut pe 1 km² 63'3 și în anul 1910 au căzut pe 1 km² 67'3 locuitori.

Precum este cunoscut avem și două orașe cu magistrat regulat în cari numărul locuitorilor este următorul. În orașul Diciosânmărtin au fost în anul 1890, 2426, în anul 1900, 3360, în anul 1910, 4417 locuitori, ceea ce înseamnă între anii 1890—1900 un spor de 934, iară între anii 1900 până în 1910 un spor de 1057. În procente exprimat locuitorii Diciosânmărtinului s'au sporit dela 1890 până la anul 1910 cu 82%.

În orașul Ibașfalău au fost în anul 1890, 3058, în anul 1900 3903, în 1910 4408 locuitori, ceea ce înseamnă între anii 1890—1900 un spor de 845, iară între anii 1900—1910 un spor de 505. În procente exprimat locuitorii Ibașfalăului s'au sporit dela 1890—1910 cu 44'1%.

Atentat la limba română în Ibașfalău.

Comitetul orașenesc din Ibașfalău înainte de aceasta cu vre-o 10 ani temându-și supremația armeno-maghiară prin invaziunea sașilor și a românilor în acest oraș a adus un statut orașenesc, în înțelesul căruia orice producțiune (teatru, declamare, conferință etc.) ori adunare publică numai în limba maghiară să poate ține.

Invitățile și afișurile în acest scop sunt legate tot de limba maghiară. Pentru aceia, cari calcă aceste dispoziții cad sub pedeapsă de transgresiune. Ajungând la cunoștința frunțașilor români din Ibașfalău acest statut, Dr. Alexandru Morariu a cerut scoaterea lui din vigoare pe baza, că orașele cu magistrat în senzul legii pot aduce statute, cari să cvallifice vre-o faptă cu transgresiune numai din punct de vedere a ordinii publice, adevărat politenesc, iar chestia de limbă nu poate fi privită din acest punct de vedere, mai departe pe baza, că statutul nu poate fi în contradicție cu legea, iar legea referitoare la egala îndreptățire a naționalităților dispune apriat, că pe terenul social oricare cetățean să poate folosi fără restringere de orice limbă. Absurditatea și ilegalitatea statutului e așa de evidentă încât multă cutezanță s'a recerut, ca acest statut să poată fi votat de comitetul orașenesc. Dacă ne dăm samă, că precum statutul orașenesc a eschis folosirea limbilor nemaghiare dela manifestatii sociale-publice, chiar cu acelaș drept o puteau eschide din familie și din conversația privată. Te cuprinde o greață și revoltă față de starea morală a stăpânirii de astăzi, a cărei temeritate merge până la astfel de mijloace.

Și ce credeți, că după ce prin rugarea mai sus amintită s'a documentat ilegalitatea statutului, comitetul orașenesc l-a scos din vigoare? A respins rugarea cu argumentarea, că orașul Ibașfalău e unguresc și tendințe naționaliste pe teritoriul acestuia nu să pot admite.

Decisul orașului s'a apelat la vicecomitele, care însă a aprobat decisul comitetului ora-

șenesc. Apelându-se la ministru decisul vice-comitetului, a rămas până azi fără de răspuns deja de 5 ani.

La asta nu poți zice altceva decât „administrație asiatică“.

Correspondentul.

Cum s'a întâmplat alegerea alegătorilor după fumuri în comuna Blăjel?

N'avem încă raport din toate părțile despre decursul alegerilor alegătorilor după fumuri. Prima veste, ce ne-a sosit și ne-a cuprins de mare bucurie. Frații noștri din Blăjel s'au purtat de toată lauda la alegerea alegătorilor după fumuri. Deși judele comunal Ioan Moldovan și colectorul Ioan Reu Boitoș sunt oameni bravi și harnici români, ei au voit să aibă oameni de tot independenți și au ales împotriva forțării oficioase pe economii Nicolae Roman și George Vasiiu. Bravi români. Ne aducem aminte încă din vremea alegerii de lupta insufletită, care a dus-o acești români pentru izbânda steagului partidului național român. Să le ajute Dumnezeu să meargă tot înainte spre binele lor și spre mărirea neamului.

„Vármegyei Híradó“ despre Românul Târnăvean.

În orașul Diciosânmărtin apare o foaie săptămânală cu numele „Vármegyei Híradó“ sub direcțiunea dlui Dr. Gyárfás Elemér, avocat în Diciosânmărtin tractând chestiuni politice, administrative, sociale și economice locale din punct de vedere maghiar. În numrul 11 al acestei foi, apărut în 16 Martie 1913 să ocupă însuși Dl Dr. Gyárfás Elemér cu „Românul Târnăvean“ scriind un articol de fond sub titlu „Românul Târnăvean“, tipărit cu litere groase în fruntea foii. În articolul acela zice multe lucruri interesante, la cari vom reveni. Deocamdată însă ne estindem numai asupra unui pasaj din articolul amintit, la acela care să referește la rubrica foii noastre „Dreptate ungurească“.

În articolul foii noastre „Dreptate ungurească“ Dl Dr. Gyárfás Elemér vede un atac provocător. Publică cazurile în traducere puțin complectă ungurească și deși constată, că noi am dat cazurile fără comentariu, el face comentariu lung. Zice în comentariul Dsale, că din „atacul“ nostru iasă la iveală, că la judecătoria din Diciosânmărtin să face dreptate românească. Față de acest comentariu greșit și tendențios ținem de lipsă să constatăm, că noi prin cazurile publicate sub titlu „Dreptate ungurească“ nu voim a dovedi exclusiv dreptatea, care să face în țara aceasta față de români, față de naționalități, căci doară și din cele trei cazuri publicate două s'au întâmplat tocmai cu unguri, ci voim a scoate la iveală fără comentariu „dreptatea“, care să face prin astfel de judecări, și care dreptate tocmai prin reprezentanții poporului maghiar ca Dl Dr. Gyárfás Elemér și foaia Dsale să numește cu predilecție „dreptate ungurească“. Respingem suspiciunea, că sau editor-proprietarul foii noastre sau altă persoană, care poate veni în considerare, ar fi avut ceva interes personal, ca publicarea cazurilor să se facă.

Deocamdată atât.

Dreptate ungurească.

Un singur caz fără comentariu. Dl proprietar G. A. din Blăjel țintește cu pușca pe I. M. econom din Blăjel, care la vederea puștii ia furca în mână ca să se apere. I. M. pășind câțiva pași îndărăpt iasă în drum, la ce Dl G. A. sloboade pușca. I. M. părește la judecătoria din Diciosânmărtin. Judecătoria pedepsește pe G. A. Tribunalul din Ibașfalău achită pe G. A. și pedepsește pe I. M. pentru că a ridicat furca asupra lui G. A.

O rectificare.

În articolul intitulat „Răscoala românilor din Cetatea de Baltă“ și apărut în Nr. 2. a „Românului Târnăvean“ s'a strecurat o greșală regretabilă. Țin de lipsă să constat în interesul adevărului, că rolul atribuit Dlui Conte Haller Jenő s'a bazat pe informațiuni greșite. M-am convins din informațiuni ulterioare, că Dl Conte a fost acuzat pe nedrept în acel articol și după ce mi-s'a descoperit, că Dl Conte ține mult la relațiile bune ce sustau între Dânsul și românii din comuna Cetatea de Baltă și că afară de intervenția Dsale făcută în interesul ordinii publice pentru împlinirea postului făcut intermal a sergentului de jandarmi, n'a avut în afa-

cerea aceasta nici un rol, cu plăcere cer de scuzele Dlui Conte, încât s'ar fi simțit vătămat prin cele comunicate și constat, că din vrea Domnului Conte comuna n'a suferit nici un neajuns.

Alexandru Petrașiu,
redactor responsabil.

Moartea Dnei Elizabeta Bianu n. Pop Mateiu.

Familia Bianu din Făget să află în Jolii. A murit Dna Elizabeta Bianu n. Pop Mateiu în 21 Martie 1913. Repausata a trăit 79 ani. A fost soția distinsului luptător român din comitat, Vasile Bianu. A avut o viață adevărat frumoasă și merituosă având și crescând o mulțime de copii, cari toți ocupă locuri de frunte în societatea românească. Inmormântarea sa întâmplat în 23 Martie 1913. Dl. Eugen Bianu not. în retragere și mare proprietar deplânge în defuncta pe mama sa. Trimitem întristată familiei regretele noastre sincere.

Târgurile de țară în luna Aprilie și la începutul lunii Maiu pe teritoriul comitatului Târnavei mici și în localități învecinate.

1 Aprilie Bazna. 3 Aprilie Ogra. 22 Aprilie Ațel. 25 Aprilie Sânmiclăuș. 28 Aprilie Nadășul săsesc. 1 Maiu Ibașfalău. 4 Maiu Ludușul de Murăș.

Redactor responsabil: Alexandru Petrașiu.

Atelier de încălțăminte

de primul rang, unde se execută toate comanda în timpul cel mai scurt. Prețuri moderate. Reparație din material bun. Încălțăminte gata. Serviciu prompt.

Cu stimă:

Alexandru Macarie,
măestru pantofar.

Diciosânmărtin.

Mare asortiment de:

Stofă, Postav, Barchet, Pichet, Tenis, Zefir, Pânză, Dehlen, Creton, Dantelă, Ciorapi, Batiste, Pălării, Gulere, Măngete, Plapome, Năfrâmi, Bumbac, Arniciu, etc. etc.

Se pot cumpără cu prețurile cele mai ieftine la:

„Iulius Anca“
Diciosânmărtin.

Automobil de închiriat

la

Dănilă Boila, în Diciosânmărtin.

tot acolo se pot căpăta mărfuri de fier, delicatesă, băcănie, porțelan, sticlării, coloniale și vâpsăli.

Magazină de petroliu.

Moară mână de putere motorică,

fabrică românească
de țigle și cărămizi

„PETRU ȘI PAUL“

în orașul Diciosânmărtin,

unde se poate măcina în orice timp și se află cărămizi și țigle de tot soiul pe lângă prețuri modeste. Se pot încărcă la fața locului vagoane de marfă pentru transport pe linia ferată.